

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРОТИРІЧ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОГО ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

Омельяненко В.А.
Сумський державний університет

На міжнародному рівні вже сформувалася глобальна система регулювання трансферу технологій. Україна повинна адаптуватися до неї, якщо планує розвиватися як складова частина світового господарства, а не як сировинний придаток та економіка, що відмежована від світових тенденцій соціально-економічного і технологічного розвитку.

Проте, до процесу міжнародної інноваційної інтеграції необхідно підходити досить виважено. Незважаючи на всі переваги міжнародних ринків технологій необхідно розглянути і недоліки цього процесу, які переважно базуються на рівні розвитку різних груп країн, причому у випадку з торгівлею технологіями з'являються протиріччя між Північчю та Півднем.

Міжнародний ринок технологій базується на торгівлі двома видами продукції: готовими високотехнологічними товарами та патентами. При трансфері відбувається перехід лише окремої технології або винаходу, а не власне інституційної основи створення нових технологій, що робить міжнародну торгівлю фактором наздоганяючого розвитку, який здатен лише подолати технологічний розрив між країнами, а міжнародна конкурентна перевага формується не володінням високими технологіями, а саме технологічним лідерством, яке виступає основою економічного зростання.

Незважаючи на стрімке зростання міжнародного трансферу технологій, позитивний вплив новітніх досягнень науки на розвиток як розвинених країн, так і що розвиваються, зростаючу увагу, що приділяється урядами питанню активізації зусиль щодо участі в міжнародній системі передачі технологій, існує ряд суттєвих протиріч розвитку цієї сфери:

1) приймаючи до відома колосальні витрати на створення зразка нової техніки, активну роль у міжнародному трансфері технологій грають ТНК, які володіють значними фінансовими можливостями. А оскільки монополістичний капітал зацікавлений, у першу чергу в розвитку тих галузей, де він може забезпечити максимальний прибуток, то капіталовкладення надходять лише в окремі сфери економіки. Це деформує пропорції суспільного виробництва, призводить до протиріч між гігантами та між ними і монополістичним (зокрема соціальним) сектором.

Крім того, технологічна відсталість країн не дозволяє подолати технологічну залежність, при чому залежність закріплює відсталість. ТНК, створюючи в країні, що розвивається, виробництво зацікавлена у власній ефективності, використовуючи природні ресурси цих країн, дешеву робочу силу, ринок збуту, призводячи до негативного відношення до ТНК в країнах, що розвиваються.

2) у більшості випадків міжнародний трансфер технологій стосується питання конфіденційності, особливо на стадії передачі документації. Технічна документація, як правило, передається в паперовому або електронному варіанті або в усній формі (через фахівця). Тому що ця інформація «з особи» і є головною складовою технології як товару, то для її передачі в контрактах виявляється недостатнім застосування звичайних правил INCOTERMS, а потрібно детально прописувати умови поставки;

3) нова технологія може виявитися застарілою для країн, які її одержують: розвинені країни не поспішають передавати найсучасніші технології, щоб не створювати собі конкурентів; технології, які передаються, як правило, мають потребу в доробці і адаптації до місцевих умов, що може вимагати суттєвих витрат;

4) обмеження прав одержувачів технологій, значний вивіз капіталу через неадекватно високий рівень роялті і дивідендів, ввіз ресурсомістких, екологічно шкідливих технологій, обмеження дифузії знань, спрямованість підприємств із іноземними технологічними інвестиціями на використання іноземної сировини;

5) дисбалансу міжнародного ринку технологій сприяє те, що значні переваги існують у країнах, які мають у своєму розпорядженні значні вільні ресурси для підтримки процесів інформатизації, інформаційно-комунікаційної інфраструктури;

6) досить чутливими є еколого-економічні аспекти трансферу, оскільки новітні технології не поступаються за рівнем екологічного навантаження технологіям попередніх поколінь, а в дечому навіть і перевищують їх: високі технології в атомній сфері призводять до розростання некерованих радіоактивних забруднень; радіотелевізійні та електронні технології – досі недослідженого забруднення у діапазоні електромагнітного спектра; космічні технології – забруднення наземного, водного і космічного середовищ.

Варто враховувати і часовий лаг трансферу технологій, який означає час, через який нова технологія виходить на ринок, після того як компанія-правовласник отримає надприбутки на початковій стадії виходу технології на ринок. Навколо цього побудована вся міжнародна ліцензійна торгівля: товар спочатку продається в розвинених країнах, а потім поступово просувається в країни, що розвиваються.

Міжнародна торгівля технологіями в її теперішньому форматі фактично унеможливує здійснення радикальних перестановок у ролі різних держав на світовому ринку та містить у собі загрози для країн, що розвиваються, тому паралельно з участю в міжнародному технологічному обміні необхідно розвивати інноваційну систему на національному рівні.